

«جوان» ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان در اقتصاد فناوری پایه را بررسی می‌کند

گذر از گلوگاه‌های اقتصادی با شرکت‌های دانش‌بنیان

به کارگیری ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان بستری برای محرومیت‌زدایی و ایجاد توانمندی در اقشار کمتر برخوردار جامعه است

نوآوری همواره برای رشد و توسعه جوامع ضروری بوده است. با به کارگیری نوآوری رفع نیازهای مردم، جوامع می‌توانند استانداردهای کلی زندگی را بهبود بخشند و نابرابری را کاهش دهند. یکی از زمینه‌هایی که در آن مداخلات نوآورانه ضروری است، توزیع مجدد و عادلانه ثروت است. در بسیاری از نقاط جهان، ثروت و منابع در دست عده معدودی متمرکز شده است که منجر به نابرابری‌های شدید اقتصادی و ناآرامی‌های اجتماعی می‌شود. از طریق ورود و استفاده بهینه از سیاست‌های نوآورانه و مدل‌های اقتصادی در جهت استفاده و فراگیری گروه‌های حاشیه‌ای، جوامع می‌توانند در جهت بازتوزیع ثروت به شیوه‌ای متعادل و عادلانه کار کنند و در نتیجه برابری اجتماعی و کاهش فقر را ترویج دهند.

یکی از اصلی‌ترین حوزه‌ها در زمینه رفع محرومیت و افزایش رفاه اجتماعی اقل‌ساز ضعیف و گروه‌های کم‌درآمد جامعه، استفاده از نوآوری‌های فراگیر یا باز است. این نوآوری‌ها از این جنس هستند که از طریق تأثیر نوآوری بر گروه‌های کم‌درآمد یا ایجاد نوآوری برای این گروه‌ها به دنبال ایجاد فرصت برابر برای این اقشار در جهت استفاده از موهب‌ توسعه هستند. در این رویکرد نیاز به مداخلات نوآورانه در مناطقی است که از نوآوری‌های جامع و مرزی محروم هستند. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، دسترسی به خدمات حیاتی مانند مراقبت‌های بهداشتی، آموزش و پرورش و زیرساخت‌های اساسی محدود است. از طریق ابتکارات نوآورانه، جوامع می‌توانند از پیشرفت‌های تکنولوژیکی برای ارائه این خدمات به‌طور مؤثر و کارآمد در جهت استفاده اقشار محروم و همچنین ایجاد اشتغال پایدار برای این افراد استفاده کنند. علاوه بر این، مداخلات نوآورانه می‌تواند به این جوامع برای ایجاد اقتصادهای انعطاف‌پذیر و پایدار، ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر و ارتقای رشد اقتصادی در جهت استفاده اقشار محروم و کم‌درآمد جامعه کمک کند.

انواع و اقسام اقدامات در جهت رفع محرومیت امکان‌پذیر است و می‌توان از انواع رویکردها در جهت به کارگیری نوآوری در بخش محرومیت‌زدایی و استفاده از نوآوری فراگیر استفاده کرد. در این بخش چندین مثال از به کارگیری این نوع نوآوری در مناطق محروم طبق تجربه‌نگاری انجام شده در زمینه به کارگیری نوآوری فراگیر در مناطق محروم را بازگو خواهیم کرد که به تبیین دقیق این نوع از نوآوری در جهت بهبود وضعیت اجتماعی در مناطق محروم خواهد پرداخت. نکته بسیار مهم در این زمینه، ایجاد نقش جدید در نوآوری در جهت کارآفرینی اجتماعی توسط شرکت‌های دانش‌بنیان است؛ کارآفرینی و به کارگیری نوآوری در رویکرد غالب به عنوان یکی از مولودات نوآوری‌الایسم و متعاقب اجماع و اشتگتن بر پایه بیشینه‌سازی نفع شخصی و حداقل کردن نقش دولت استوار است. در این جریان فکری و عملی، دولت نقش هدایت‌کنندگی یا تنظیم‌کنندگی‌اش را به حداقل می‌رساند و بر پایه این فرض که با بیشینه شدن منافع فردی، منفعت عمومی نیز تأمین خواهد شد؛ نقش خود را بیش از هر چیز از منظر حفظ حقوق فردی و مالکیت خصوصی نشان می‌دهد. در این نگاه دولت با مقررات زدایی از یکسو و تمهید قوانینی برای تسهیل فرآیندهای کسب و کار بیشترین کمک را به توسعه کارآفرینی می‌کند. از سوی دیگر متعاقب اجماع و اشتگتن که بر کاهش هزینه‌های دولت‌ها تأکید کرده است بسیاری از خط مشی‌ها برای کاهش تصدی دولت برای تأمین نیازهای بخش عمومی قرار گرفت که کشور ما نیز از این جریان مستثنی نبود. بنابراین ماحصل دو جریان اصلی بیشینه‌سازی نفع شخصی و کاهش تصدی دولت در ارائه خدمات عمومی، به شکل‌گیری تنوعی از حاشیه‌ها حول مرکز در جوامع منجر شد. اما در نگرش‌های متأخر یا مکمل به کارآفرینی که بحث نوآوری و رشد فراگیر و همچنین پیاده‌سازی نوعی از نوآوری است که به کاهش نابرابری و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه منجر شود؛ باغ دولت به نفع دولت به عنوان هدایت‌کننده از خط مشی‌ها بازار مراجعه می‌شود. بنابراین بار دیگر دولت با حضور و مداخله در فرآیندهای بازار دست به کار تنظیم بازار می‌شود. در بحث نوآوری فراگیر خط مشی‌های دولت با هدف هدایت تلاش‌ها و کنش‌های فردی که اصل بلامنازع کارآفرینی است به سمت انواعی از نوآوری که در فرآیند و خروجی دایرهای از افراد حاشیه‌ای جامعه را نیز در بر بگیرند؛ مورد بحث است. بنابراین تجارب کشورهای مختلف نشان داده که بیشینه کردن منافع فردی به واسطه توسعه نوآوری در جذب تمام جامعه در نتایج نوآوری موفق نبوده و چه بسا بخش‌هایی از مردم را از متن جامعه جدا کرده و به حاشیه رانده است. بنابراین برای شمول یا فراگیری مجدد این افراد به چیزی بیش از تعقیب اهداف فردی برای سود و اعتماد به مکانیزم‌های خودتنظیم‌گر بازار نیاز است که ضرورت

مداخلات نوآورانه می‌تواند به پر کردن این شکاف و ارتقای توسعه فراگیر کمک کند و تضمین کند که همه از پیشرفت‌های فناوری و رشد اقتصادی سود می‌برند. یکی از موضوعات بسیار جدی در زمینه نوآوری فراگیر، دامنه شمول آن و امکان به کارگیری از هر نوآوری کوچک در جهت بهبود وضعیت مناطق کم‌برخوردار است.

حوزه نوآوری فراگیر و رفع محرومیت مناطق محروم شکل گرفته است که به دنبال به کارگیری نوآوری در سطح کوچک‌مقیاس برای مناطق محروم و بازسازی هدفمند برای شرکت‌های توانمند حوزه اقتصاد دانش بنیان است که بتوانند نیازهای اشتغال‌آفرینی پایدار این مناطق را حل کنند و با استفاده از این نوآوری‌ها در جهت بهبود وضعیت اجتماعی مردم مناطق حاشیه‌نشین قدم برداشته شود.

تعامل بیشتر مردم با نوآوری‌های خلق شده در شرکت‌های دانش‌بنیان با به کارگیری نوآوری فراگیر
محمدعلی رنجبر کارشناس حوزه علم و فناوری و فعال اقتصاد دانش بنیان نیز در گفت‌وگو با «جوان» در رابطه با نوآوری فراگیر و کمتر دیده شدن این نوآوری در اکوسیستم اقتصاد دانش بنیان افزود: «یکی از مهم‌ترین وجوه نوآوری، نوآوری فراگیر است که هدف آن توجه به استفاده از فناوری جهت رفع تبعیض و بازتوزیع ثروت در به کارگیری از این نوآوری مهم و فناوری‌های پیرامون آن است. این نوآوری کارکرد کارآفرینی اجتماعی محور و رویکرد رفع فقر را نیز در برمی‌گیرد که متأسفانه تا پیش از این در اکوسیستم اقتصاد دانش بنیان کمتر به آن توجه می‌شد.»

وی ادامه داد: «پس از روی کار آمدن دولت سیزدهم در جهت به کارگیری همه ظرفیت‌های اقتصاد دانش بنیان در جهت بهبود وضعیت مردم و به کارگیری فناوری در خدمت‌رسانی به مردم، نوآوری فراگیر نیز مورد توجه جدی معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری قرار گرفت. این رویکرد جدید در به کارگیری از فناوری و ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان در جهت رفع تبعیض و خدمت‌رسانی به مناطق محروم، از چندین جهت مورد اهمیت واقع شده است. بحث اول رویکرد مهم و ویژه دولت سیزدهم در جهت رفع فقر مطلق و کمک به شکل‌گیری اقتصادی با فرصت‌های متنوع و تا حدودی نامتناهی است که برای این نوآوری جدید وجود علمی و فناوری ریاست جمهوری در دولت سیزدهم نیز سرلوحه کار قرار گرفته است و به دنبال پیاده‌سازی نوآوری‌های فراگیر در بخش‌های محروم جامعه هستند.»

این فعال حوزه اقتصاد دانش بنیان افزود: «رویکرد مهم دیگر که در این زمینه وجود دارد؛ ایجاد یک بازار جدید با بازیگران بسیار مهم و متنوع و تا حدودی نامتناهی است که برای این نوآوری جدید وجود دارد. شرکت‌های دانش بنیان فعال در حوزه نوآوری فراگیر می‌توانند یک بازار بکر و بسیار ویژه برای خود ایجاد کنند که نهادهای مختلف در جهت محرومیت‌زدایی مشتریان اصلی خدمات و ماشین‌آلات تولیدی این شرکت‌های دانش بنیان خواهند بود و به‌طور ویژه یک بازارسازی ویژه برای این شرکت‌ها ایجاد خواهد شد.»

رنجبر در پایان اظهار کرد: «در این رابطه نیز معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری با همکاری بنیاد مستضعفان، کمیته امداد امام خمینی و ستاد اجرایی فرمان امام، اقدام مهمی در شروع فرآیند به خدمت گرفتن نوآوری در جهت رفع محرومیت در ۳۳ خردنامه آغاز خواهند کرد که آبدیران نام دارد و شرکت‌های دانش بنیان به عرضه محصولات و خدمات خود در جهت رفع محرومیت از مناطق کم‌برخوردار اقدام خواهند کرد و قدم مهمی در شروع فرآیند به کارگیری نوآوری در خدمت‌رسانی به مردم محروم خواهد بود و باید ادامه نیز داشته باشد زیرا نوآوری در این زمینه هیچ انتهایی ندارد و امکان ایجاد نوآوری‌های جدید پس از این نیز خواهد بود و باید نوآوری فراگیر نیز به‌طور جدی در کشور ما توسعه یابد.»

جمع‌بندی
به نظر می‌رسد دولت سیزدهم برای استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان به منظور حل گره‌های اقتصادی برنامه مشخصی دارد. با این حال، استمرار تلاش برای استفاده از چنین ظرفیتی مهم‌تر از اعتقاد به چنین مسیری است چه آنکه، نیل به هدف حل گره‌های اقتصادی از گذر شرکت‌های دانش بنیان نیازمند همت و اراده است تا منابع انسانی غنی این حوزه امیدوار شوند.

ایجاد اشتغال پایدار مبتنی بر به کارگیری از این نوآوری‌ها در سطح کسب‌وکارهای خرد و ایجاد توانمندی جدید از طریق یادگیری در زندگی روزمره توسط مردم منطقه کم‌برخوردار و محروم است.»
وی ادامه داد: «در دنیای امروزی که به سرعت در حال تحول است، نوآوری نقش مهمی در رسیدگی به چالش‌های مختلف اجتماعی و رفع نیازهای مردم ایفا می‌کند. یکی از مبرم‌ترین مسائل، توزیع نابرابر ثروت و نبود نوآوری‌های همه‌جانبه در مناطق محروم است. مداخلات نوآورانه می‌تواند به پر کردن این شکاف و ارتقای توسعه فراگیر کمک کند و تضمین کند که همه از پیشرفت‌های فناوری و رشد اقتصادی سود می‌برند. یکی از موضوعات بسیار جدی در زمینه نوآوری فراگیر، دامنه شمول آن و امکان به کارگیری از هر نوآوری کوچک در جهت بهبود وضعیت مناطق کم‌برخوردار است؛ نوآوری فراگیر بر توسعه راه حل‌هایی متمرکز است که نیازهای جمعیت حاشیه‌نشین و کم‌درآمد را برآورده می‌کند.»

پاشایی بیدار با اشاره به ظرفیت نوآوری‌های فراگیر و اجرای سیاست‌های توزیع مجدد عادلانه ثروت توسط این نوآوری در رفع محرومیت مناطق محروم افزود: «با اولویت‌بندی توسعه فناوری‌های مقرون به صرفه، در دسترس و کاربرسند، می‌توانیم اطمینان حاصل کنیم که نوآوری‌ها به کسانی که بیشتر به آنها نیاز دارند می‌رسند و از آن سود می‌برند. همچنین توانمندسازی جوامع محلی برای مشارکت در فرآیند نوآوری برای توسعه پایدار بسیار مهم است. این امر می‌تواند از طریق برنامه‌های ظرفیت‌سازی، ابتکارات به اشتراک‌گذاری دانش و ایجاد مراکز نوآوری که منابع و پشتیبانی را برای کارآفرینان و نوآوران محلی فراهم می‌کند، محقق شود. در نتیجه مداخلات نوآورانه پتانسیل بهبود چشمگیر زندگی مردم در مناطق محروم و ترویج توزیع مجدد عادلانه ثروت را دارد. با تمرکز بر نوآوری فراگیر، تقویت مشارکت‌های عمومی - خصوصی، توانمندسازی جوامع محلی، و اجرای سیاست‌های مؤثر توزیع مجدد ثروت، می‌توانیم به سمت جامعه‌ای عادلانه‌تر و فراگیرتر که در آن همه فرصت بهره‌مندی از پیشرفت‌های تکنولوژیکی و رشد اقتصادی را داشته باشند، تلاش کنیم.»

وی در پایان افزود: «تاکتون برنامه مشخصی در حوزه زیست‌بوم علم و فناوری در جهت نوآوری فراگیر و اقدام در جهت محرومیت‌زدایی با استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان وجود نداشته است. شرکت‌ها به صورت جسته و گریخته تلاش می‌کردند که بازاری را برای خودشان در حوزه محرومیت‌زدایی یا غیر محرومیت‌زدایی ایجاد کنند. اخیراً برای اولین بار در همکاری با ارگان‌های مختلف پیدا کنند. اخیراً برای اولین بار نمایشگاهی تحت عنوان آبدیران شکل گرفته است که روی مسائل

محصول در حوزه کشاورزی یا دامپروری منطبق است؛ در سال‌های گذشته یکی از اقدامات در زمینه این موضوع، اجرائی کردن و تبدیل خراسان جنوبی به هاب پرورش شتر کشور بوده است که با حمایت ستاد اجرایی فرمان امام صورت پذیرفته است و این اقدام مهم در همه زمینه‌ها از تولید و پرورش شتر تا کلیه زنجیره‌های ارزش این محصول نظیر ایجاد زنجیره غذایی گوشت شتر از گوشت فرآوری شده شتر تا تبدیل آن به گوشت تن شده و همچنین استفاده از شیر شتر و کارخانه فرآوری دوغ شتر و همچنین زنجیره ارزش محصولات دیگر نظیر روغن شتر با استفاده از بخش‌های مختلف شتر در صنایع تبدیلی نیز استفاده کرد. تبدیل کردن خراسان جنوبی به هاب پرورش شتر و محصولات جانبی آن، یکی دیگر از اقدامات مهم در زمینه نوآوری فراگیر در جهت رفع محرومیت بوده است. این اقدام مهم می‌تواند کمک شایانی به وضع معیشت افراد درگیر در پرورش آن کند. میزان مرغ و پنبه و مقاومت بالا در شرایط خشکسالی شتر را گزینه‌ای کم هزینه برای تولیدات پروتئینی می‌کند و ایجاد کل زنجیره ارزش شتر از تولید شتر تا پرورش و به کارگیری محصولات تبدیلی از شتر از جمله اقدامات مهم در این زمینه بوده است.

در ادامه با تو تن از کارشناسان حوزه علم و فناوری پیرامون نوآوری فراگیر و سیاست جدید معاونت علمی در جهت به کارگیری از نوآوری فراگیر از طریق ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان برای رفع محرومیت مناطق کم‌برخوردار به گفت‌وگو پرداختیم که در ادامه خواهید خواند.

بازارسازی جدید برای شرکت‌های دانش بنیان در جهت رفع محرومیت مناطق کم‌برخوردار

علی پاشایی بیدار کارشناس حوزه علم و فناوری در گفت‌وگو با «جوان» در رابطه با انواع نوآوری شکل گرفته در اقتصاد دانش بنیان در طی سال‌های اخیر افزود: «یکی از مهم‌ترین انواع نوآوری در اقتصاد دانش بنیان، نوآوری مبتنی بر نوآوری بر لبه دانش برای صنایع است. این نوآوری جنبه‌های مختلفی در اقتصاد و توسعه صنعتی دارد و موجب بهبود تخصیص منابع در صنعت و همچنین تنوع در تولیدات صنعتی خواهد شد و موجب کاهش وابستگی به خارج از کشور و به نوعی دلارزدایی از اقتصاد کشور است. با این حال نوآوری مهم دیگری در اقتصاد تعریف می‌شود که نیازمند به کارگیری نوآوری‌های در حوزه کوچک مقیاس و برای رفع نیازهای بخش عموم جامعه است. این نوآوری تحت عنوان نوآوری فراگیر، نوع جدیدی از نوآوری است که به‌تازگی در کشور ما هم مورد توجه قرار گرفته است و هدف آن کاهش نابرابری اجتماعی در به کارگیری از نوآوری‌های خلق شده در جامعه است. همچنین از دیگر اهداف کلیدی این نوآوری،

مداخله‌گری دولت را روشن می‌کند.
به کارگیری از ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان در جهت اشتغال پایدار در مناطق محروم

یکی از اقدامات مهم در زمینه رفع محرومیت با به کارگیری از نوآوری‌های مرتبط با تولید ماشین‌آلات کوچک مقیاس توسط شرکت‌های توانمند دانش بنیان است که در جهت تبدیل ضایعات طبیعی و هدررفت محصولات باغی به محصولات جدید مورد استفاده توسط خوار نظیر سبذ یا لگن و انواع دیگر از محصولات یکی از ابتکارات در زمینه نوآوری فراگیر است. رویکرد نوآورانه دیگر این است که بانک با فراهم کردن بودجه برای راه‌اندازی مشاغل کوچک و سرمایه‌گذاری در آموزش، به کاهش فقر در این جوامع کمک کند. یکی دیگر از انواع اقدامات مهم در زمینه اشتغال پایدار در مناطق محروم، استفاده از رویکرد تبدیل کردن یک منطقه به هاب یک

پس از روی کار آمدن دولت سیزدهم در جهت به کارگیری همه ظرفیت‌های اقتصاد دانش بنیان در جهت بهبود وضعیت مردم و به کارگیری فناوری در خدمت‌رسانی به مردم، نوآوری فراگیر نیز مورد توجه جدی قرار گرفت. این رویکرد جدید در به کارگیری از فناوری و ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان در جهت رفع تبعیض و خدمت‌رسانی به مناطق محروم، از چندین جهت مورد اهمیت واقع شده است

تمرکز بر نوآوری‌های جدید با رویکرد ایجاد اشتغال پایدار در مناطق محروم در جهت رفع فقر مطلق

استفاده از ظرفیت‌های دانش بنیانی چند سالی است که در کشور مورد توجه قرار گرفته است. تأکیدات مقام معظم رهبری و برنامه‌های کلان کشور در راستای بهره‌گیری حداکثری از این ظرفیت است. در همین راستا، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اقدامی ابتکاری را در راستای پاسخگویی به نیازهای مناطق محروم با استفاده از ظرفیت‌های دانش بنیانی کشور آغاز کرده است.

به گفته دبیر نمایشگاه آبدیران، قرار است همه ساله نمایشگاهی با همین نام در خصوص معرفی توانمندی‌های دانش بنیان‌ها و ظرفیت‌های اقتصاد محرومیت‌زاد برگزار شود. همچنین با پیگیری‌هایی که پس از انجام نمایشگاه صورت می‌گیرد، یک روند مستمر در راستای ارتباطی این دو بخش به یکدیگر در دستور کار قرار دارد.

